

הרחבת פסקי השו"ע והרמ"א לגבי נר ומדורה מאחורי הדלת –

המשכת מצב 1105

שו"ע או"ח סימן רע"ז סעיף א'

נר שמונח אחורי הדלת, אסור לפתוח הדלת (כדרכו), (רמב"ם פ"ה ומרדכי פ' כ"ב ובי"י בשם סמ"ג) שמא יכבנו הרוח. (רמ"א): אבל לנעול הדלת כנגדו, מותר (ת"ה סי' נ"ט)...

משנ"ב ס"ק ד': - שבזה אינו עושה כלום לא מכבה ולא מבעיר:

ולעיל (1104) הערנו שיש לדון האם מותר רק כשאינו פס"ר. ולשים לב ! הדיון הוא על סגירת הדלת - ולולי

הסגירה הנר היה כבה (כלומר – הסגירה מאפשרת לנר להמשיך לבעור)

שו"ע רע"ז ז' / (מקרה הפוך)

אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה שהיא קרובה קצת אל הדלת ואפילו אין שם אלא רוח מצויה, אבל אם היה פתוח כנגדה, מותר לסוגרו ואין בו משום מכבה.

משנה ברורה ס"ק י"א: (יא) מותר לסגרו - ואף על פי שהרוח היה מבעירה אין בו משום מכבה שאינו עושה כלום אלא עוצר הרוח ואם תכבה תכבה.

לפנינו מקרה הפוך – סגירת הדלת גורמת לכך שהאש לא תתלבה – ובכך גורם שהאש תכבה (מה הדין למי שמונע

כניסת חמצן לחדר ולכן נר יכבה? האם דומה?)

מדוע בסעיף א' אסור לפתוח הדלת (מחמת הכיבוי האפשרי) ואילו בסעיף ב' מותר לסגור הדלת (למרות הכיבוי

האפשרי)? עיין בטבלה ונסה לבאר !

מדורה קרובה לדלת		נר מאחורי הדלת	
ד	ג	ב	א
מותר לסגור הדלת למרות שעתה לא יבער יותר (ויכבה)	אסור לפתוח הדלת מחשש הבערה	מותר לסגור וימשיך לדלוק	אסור לפתוח שמא יכבה
השווה ל – א' ?	השווה ל – ב' ?	השווה ל – ג' ?	השווה ל – ד' ?

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן י

פשוט וברור שבשעה שהמנוע עובד אין לחוש כלל לפתיחת הדלת, כי אף על פי שהחום הנכנס לתוך המקור גורם להאריך יותר את זמן עבודתו, ויש לפעמים שלולא הפתיחה היה נפסק תיכף, ורק הפתיחה גורמת להמשך עבודתו, מ"מ אין בזה שום איסור, **והרי זה דומה לסוגר את החלון כדי שלא יכנס הרוח ויכבה את הנר**, והיינו שמניעת כבוי אינה חשובה כלל כגרה הבערה, והוא הדין בנידון דידן. ואין זה שייך כלל למוסיף שמן בנר שחייב משום מבעיר כי שם השמן שהוא מוסיף, הוא עצמו בוער, משא"כ כאן, עבודת המנוע היא ע"י הפסקת הזרם, ואילו החום הנכנס לא בוער ולא מבעיר אלא מונע רק הפסקת מעגל הזרם, וכיון שכך פשוט הוא שלא כלום הוא. ואף שאם המקור הוא במצב כזה שפעולת הזרם קרובה להפסק יש לחשוש שבפתיחת הדלת מזיזים קצת את המקור ומקדימים בכך להפסיק תיכף עבודת המנוע, /הערת המחבר/ + שוב שמעתי ממומחה חשוב שפתיחת הדלת או הזזה אינם משפיעים כלל להקדים מיד את הפסקת המנוע. גם יש לדעת שכל הדיון שבמאמר זה הוא רק במקרה הפועל ע"י דחיסה והתפשטות גזים, ולא במקרה ספיגה ששם יש הדלקת גוף חימום, וכן לא במקרים שיש להם הפשרה שהבעיות בהם שונות ואינן דומות לסוג זה שאנו דנים בו + אך אעפ"י כן יבואר להלן שאין לחשוש לכך.

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן יג / בדין הזות המחוג בשעון חשמל אוטומטי

נדרשתי לאשר שאלוני אודות שעון אוטומטי חשמלי אשר משתמשים בו לצורך שבת ויו"ט אם מותר להזיז בשבת את המחוג שבו אם נמלך ורוצה להקדים או לאחר את זמן הכבוי ע"י שיזיז את המחוג לפניו או לאחוריו ואם בשבת הדעת נוטה לאסור משום מוקצה, מה דינו ביום טוב.

נראה דבהזזת המחוג [הבורג], כדי להקדים את הכבוי, חלוק הוא במקצת מגרם כבוי ע"י העמדת כלי חרס מלאים מים דשרי במקום פסידא כמבואר /באור"ח/ בסי' של"ד סעיף כ"ב, דשאני התם דבשעה שמעמיד את הכלים לא נעשה עדיין כלום כיון שהכל מתחיל רק לאחר זמן, דהיינו לאחר שתגיע להם הדליקה והכלים יתחממו ויתבקעו ורק אז יצאו המים ויכבו, משא"כ הכא, בשעה שהוא מזיז את המחוג הרי הטבלה מסתובבת והמחוג מתחיל תיכף להתקרב למקום הכיבוי, נמצא שהרי זה דומה לשופך מים במקום מדרון רחוק ממקום השריפה אבל מיד כששופך את המים הרי הם מתחילים תיכף לירד למקום הנמוך ולהתקרב אל האש לכבותה דיש לדון טובא אי חשיב רק גרמא או כמכבה בידים [פשוט הוא דבנד"ד אף על גב שבלא"ה היה ניכבה, אבל כיון שבפעולתו הוא מקדים את הכבוי הרי זה חשיב גרם כבוי]... אולם להזיז את המחוג כדי לאחר את הכבוי נראה לכאורה דאין בזה שום חשש איסור כלל וכלל כיון שבפעולתו הוא רק מונע את הכבוי ומניעת הכבוי לאו מלאכה היא כלל [ואין זה שייך כלל למוסיף שמן בנר] והרי זה דומה **לדוחף את הרוח הבא לכבות את הנר כדי לאחר בכך את הכבוי בכל מאי דאפשר, והוא פשוט....**

אך אעפ"י כן נראה דגם הזזת הבורג כדי לאחר את זמן הכבוי ג"כ לא שרי אלא דוקא בשעון כזה שבשעה שמשנה את זמן הכיבוי או ההדלקה אינו מבטל את פעולת השעון לכיבוי או ההדלקה כגון שעון שאפשר לסובב את הטבלא, אבל בשעון שיש צורך לפתוח את הבורג ע"מ להזיזו למקום הרצוי ושוב להדקו לא שרי אלא במקום צורך גדול, משום דמיד כשמרפה את הבורג כדי לשנותו ממקומו שוב אינו יכול עוד לכבות ובאותה שעה אין החשמל עומד כלל לכיבוי ע"י השעון, ונמצא דאח"כ כשמשנה את מקומו ומהדק את הבורג למען יוכל אח"כ לכבות הרי הוא עושה באותה שעה גרם כבוי, ולא שרי אלא במקום הפסד וצורך גדול, ולכן פשוט הוא שהרוצה לאחר את זמן הכבוי לא יוציא כלל את הבורג ממקומו אלא יסובב רק את הטבלא לאחריה לכוון את הכבוי בשעה הרצויה לו ואז הוא רק מונע כבוי ולא גורם כבוי, /הערת המחבר/ + וראה עוד בס' שמירת שבת כהלכתה פי"ג הערה צ"ה. + ...

שמירת שבת כהלכתה פרק יג אות כח

שעון - שבת שהיה מכוון מבעוד יום* להפסיק את זרם החשמל בשעה מסויימת, מותר לעשות בשבת את הדרוש כדי שיפסיק בשעה מאוחרת יותר, אבל אסור להביא לידי כך שיפסיק את זרם החשמל בשעה מוקדמת יותר.

וכן אם היה השעון מכוון לחבר את זרם החשמל בשעה מסויימת, מותר לעשות כדי שיחבר את הזרם מאוחר יותר, אך לא כדי שיחברו מוקדם יותר.

שמירת שבת בהלכתה – הערה ק'

(בשעה מאוחרת יותר...) הגרש"ז אויערבך זצ"ל במנחת שלמה שם, וכ"ה בשו"ת יביע אומר ח"ג סי' יח. ואין זה דומה למוסיף שמן לנר, דשאני הכא שאינו אלא מרחיק את הדבר המונע המשך זרם החשמל, ודומה לנועל דלת בפני הנר שלא תכבהו הרוח, סי' רעז סעי' א ברמ"א. ועוד שמעתי מהגרש"ז זצ"ל, דהכא שפעולתו אינה אלא איחור הכיבוי ע"י גרמא דמעיקה"ד שרי, לכן חשיב כאילו עיקר הכיבוי מעולם לא נסתלק. וע"ע שו"ת אג"מ יו"ד ח"ג סי' מז אות ד.

חשוב ! מה נקרא "המשכת מצב" ? אדם נעמד על משטח דריכה ונדלק אור. האם עדיף שימשיך ויעמוד שם עד מוצאי שבת או יצא (והאור יכבה) ? אדם לחץ על פעמון חשמלי ("קפיצי") בשבת האם ירפה את ידו ? יחזיק כל השבת ? האם מותר לו להחליף אצבע ? האם האדם על משטח הדריכה יכול להתחלף עם חברו ? להניח אבן כבידה במקומו ויצא ? (האם מותרת המשכת מצב לא רק באופן 'פאסיבי' אלא גם באופן אקטיבי (להתחלף עם מישהו אחר ?)

שמירת שבת בהלכתה פרק לב אות מג

וכן, תא טלפון - ציבורי שבו נדלקת נורה כאשר נכנסים אליו (כגון על ידי כובד משקלו על הרצפה או באמצעות עין - אלקטרונית), מותר להיכנס אליו בשבת, אפילו בלילה, אם אין עומד לרשותו טלפון אחר, אף - על - פי שבכניסתו יידלק אור החשמל בתא, אבל יכוון שלא לקרוא שם לאור החשמל דבר שאין לו כל קשר עם הצלת החולה. ובאשר ליציאתו מתא - הטלפון במקום שיכבה האור עם יציאתו מן התא - הרי אם זקוקים למטלפן לצורך החולה שיש בו סכנה, או ספק אם זקוקים לו, מותר למטלפן לצאת מן התא, אבל כאשר אין זקוקים למטלפן לצורך החולה, כי אז יש לנהוג לפי הנסיבות, וכפי שיבואר להלן.

(א) אם אפשר למצוא תחבולה שלא יכבה אור החשמל ביציאתו, יעשה כן ולא יחלל שבת בכיבוי האור. ובדיעבד - מותר לצורך זה אפילו לטלטל חפץ שהוא מוקצה מחמת גופו (למשל כאשר יניחו על רצפת התא אבן כבדה שמשקלה ימשיך להפעיל את האור גם אחרי שהוא בעצמו יצא), אבל אל לו להכניס חפץ שכזה לתא - הטלפון מבחוץ אלא במקום שיש בו עירוב ;

(ב) וכן מותר לו לקרוא לחבר שיעמוד שם במקומו (ויזהרו שהאור לא יכבה בזמן שמתחלפים), וכך יתחלפו במשך השבת ;

(ג) גם מותר לו לומר לנכרי שיעמוד במקומו, ולית לן בה אם אחר - כך הנכרי יצא, והאור יכבה עקב יציאתו ;

(ד) אין אפשרות לצאת מתא - הטלפון בלי שיכבה האור - אם השעה קרובה למוצאי - שבת, יישאר במקומו ולא יצא. אבל אם יש עוד זמן רב עד למוצאי - שבת, ומאד קשה לו להישאר בתא - הטלפון, כי אז יש מקום להקל ולצאת ממנו, הגם שיכבה אור החשמל עקב יציאתו.

קרני אורה, תשפ"ד נספח לספר מאורי האש השלם פרק שמיני סעיף ז' עמ' 306 זא"ל/ הרב קורן שליט"א

(בהתייחס לשעון שבת- שקע): חשוב להדגיש כי קיימים שני סוגים של שעונים מסוג זה והם שונים זה מזה בצורת פעולתם... קיים גם סוג אחר של שעונים שבוע מתג שנמצא בצד הטבלה המסתובבת מבוסס על כך שכאשר הוא לחוץ הזרם התחבר וכאשר מפסיקה לחיצה עליו מתנתק הזרם (המתג עצמו הוא מתג קפיצי שדומה בתכונותיו למתג של פעמון חשמלי המצוי בפתחי הבתים שהלחיצה עליו מחברת את הזרם ובהרפיית הלחיצה מתנתק המעגל החשמלי באמצעות קפיץ).

בשעון שכזה הזיזים שבטבלה המסתובבת בנויים כך שכל זיז יכול להימצא במצב שבו הוא חיצוני כלומר מרוחק ממרכז הטבלה המסתובבת או במצב פנימי כלומר קרוב יותר למרכז הטבלה המסתובבת...

בשעונים שכאלה כאשר הזיז נמצא במצב חיצוני והוא חולף על פני המייצג הוא לוחץ על המתג וכך מתחבר המעגל החשמלי אך כאשר חולף על פני המת הגזיזה שנמצא במצב פנימי אין מה להילחץ למטה ואז המתג משתחרר מעצמו באמצעות הקפיץ שלו וכך ניתק מעגל הזרם החשמלי. נמצא כי בשונה מן הסוג הזה ניתן לומר כי המצב שבו המעגל החשמלי מחובר כביכול מתחדש על ידי כל הלחצנים שנמצאים במצב חיצוני איש איש בתורו...

נמצא כי בשעונים אילו... כל זיז וזיז פועל בשעתו ובמקומו ליצירת המצב של אור מתמשך... רבנו זצ"ל... ולדעתו אין אדם חייב בשבת על כל רגע ורגע שבו הוא ממשיך ללחוץ על מתג חשמלי וכיוצא בזה. אלא על תחילת הפעולה, ולדעתו דווקא הפסקת פעולה יכולה להיחשב למלאכה גמורה המקרה הבולט ביותר הנוגע לנקודה זו מובא במאורי אש השלם (ח"ב.. עמ' תשס"ג), בשאלה עוסקת בתא טלפון ציבורי שבנוי כך שכאשר אדם נכנס לתוכו הוא גורם להדלקה של אור חשמלי על ידי הלחץ שהוא מפעיל במשקלו על הרצפה של התא ואור זה ממשיך להעיר כל עוד מכביד האדם במשקל או על רצפת התא ווקה וכאשר האדם יוצא מתא הטלפון הציבורי.... שאסור לו לאדם לצאת מתא הטלפון ולגרום לכיבוי האור ועליו להמשיך ולהביט בגופו על הרצפה ועל המתג החשמלי הקשור אליה עד צאת השבת ולא עוד אלא שכפי שמובא שם שמירת שבת כהלכתה... (=לעיל)....

על פי הדברים הינו מובן כי לדעתו של רבנו זצ"ל אם אדם התחיל ללחוץ על מתג חשמלי בהיתר (לצורך פיקוח נפש או שהתחיל ללחוץ מערב שבת), או שהתחיל בשוגג וכתוצאה מהלחיצה מתחוללת מלאכה... אין הוא צריך להרפות מלחיצתו, ואף בחלק מהמקרים בהתאם להלכה מתחוללת אסור לו להרפות מלחיצתו אך מותר לו להתחלף בזה עם אדם אחר...

תחומין פו הרב רוזן

'המשכת מצב' הינו שיטה הלכתית עקרונית המתאימה ליישומים רבים בתחום המיכשור והציוד החשמלי בשבת, כפי שיבואר. בציבור מוכר ההיתר להסיט בשעון שבת את הזיזים בשעון שבת כך שהפעולה הקרובה תתרחש מאוחר יותר. זו 'המשכת המצב'! אם האור בבית דולק יש סיבה חשובה לדחות את שעת הכיבוי, מותר להזיז את הפינים 'להמשיך את המצב' הנוכחי. ולהיפך, אם השעון במצב 'כבוי', ורוצים לאחר את זמן ההדלקה, ניתן להסיט זיזים כך שהמצב הנוכחי יתמשך. ראו בספר שמירת שבת כהלכתה פי"ג סעי' כה בשם הר"ע יוסף שליט"א והרש"ז אוירבך זצ"ל.

כאן המקום להעיר כי שיטה זו איננה בבחינת 'גרמא' שהותרה רק "במקום פסידא" (רמ"א או"ח שלד, כב). ב'גרמא' האדם גורם לתוצאה שאיננה מתרחשת ללא פעולתו. למשל, שפיכת מים בצידה השני של מפה שאחזה בה האש, ועיי"כ יגרם כיבוי עתידי. מאידך, 'המשכת מצב' מותרת לכתחילה. למשל, יש מחמירים שלא לפתוח מקרר ביתי בשבת אלא רק כאשר המנוע פועל. ¹ ומה הרוויחו, שהרי פתיחה זו גורמת בעקיפין להפעלה ממושכת יותר? אך כאמור אין בכך כל חשש, וכפי שיתבאר.

הערה חשובה: הארכת שעון להשקיית גינה איננה 'המשכת מצב'; אמנם מבחינת הזמן – אכן פתיחת הברז מתארכת ומתמשכת, אך פעולת הברז היא אקטיבית; כל טיפה וטיפה יש בה איסור השקיה חדש. צידה, למשל, היא מצב פסיבי. המשכת מצב הצידה איננה פעולה חדשה, כהשקייה נוספת, אלא התארכות זמן בלבד.

בראש וראשונה העקרון נראה פשוט מסברא, שהרי האדם לא עשה ולא גרם לשום תוצאה חיובית, אלא רק **מנע** את שינוי המצב הנוכחי. למה הדבר דומה? לאדם הסוגר חלון ליד נר דולק למניעת כיבוי. ברור להלכה כי אין בכך משום סרך הדלקה! עוד יש להעיר כי עקרון זה תקף גם לשיטת החזו"א המפורסמת שאסר סגירת מעגל חשמלי משום 'בונה' (שבת נ, ט), ש"מוציא את החוט ממות לחיים". בנידוננו האדם רק ממשיך מצב קיים ואיננו מחדש דבר. פשיטא דמלאכת 'בונה' או 'מכה בפטיש' לא שייכת בכהאי גוונא כלל.